

*Кучма Ольга Леонідівна,
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри
трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ОСІБ, ЯКИМ МОЖЕ ПІДПОРЯДКОВУВАТИСЯ ГОЛОВНИЙ БУХГАЛТЕР

На підприємствах, установах, організаціях (далі – Компанії) при визначенні підпорядкування менеджерів різних ланок топ-менеджерам та визначення кола працівників які належать до керівників різних рівнів нерідко виникають дискусії. Особливої уваги заслуговують посади, до яких привернута посилена увага законодавця (законодавчо визначені вимоги для зайняття певної посади, вимоги до бездоганної репутації працівника, до осіб, які займають певні посади законодавцем встановлена відповідальність за виявлені на підприємстві порушення тощо). Однією з таких посад є посада головного бухгалтера. Відповідно, потребує уточнення питання щодо працівників, яким може підпорядковуватися головний бухгалтер, оскільки нерідко важливі рішення приймаються головним бухгалтером не одноосібно, або навіть є наслідком виконання вказівки безпосереднього керівника.

Відповідно до ст.8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів. Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством, або власник відповідно до законодавства та установчих документів.

У локальних документах роботодавця уточнюють повноваження органів управління. Так, наприклад, відповідно до ст.12 Статуту ПАТ «НАСК «ОРАНТА» [2] Голова Правління ...п.12.13 абз.14) виконує інші функції, покладені на нього законодавством та рішеннями відповідних органів управління Компанії. Згаданим Статутом не покладено обов'язку на власників організувати та нести відповідальність за неналежну організацію бухгалтерського обліку ПАТ «НАСК «ОРАНТА».

Логічно, що оскільки відповідальність за організацію бухгалтерського обліку покладено на Голову Правління, то і повноваження по всьому спектру організації бухгалтерського обліку, за який несе відповідальність Голова Правління, також ним здійснюються. Таким чином, підпорядкованість головного бухгалтера, як складова організації бухгалтерського обліку, виходячи із норм законодавства та Статуту ПАТ «НАСК «ОРАНТА», визначається Головою Правління.

Положенням про визначення умов провадження діяльності з надання фінансових послуг, здійснення яких потребує відповідної ліцензії (ліцензійних умов), затверджених Постановою Правління Національного банку України 30 березня 2021 року №27 [3] визначено ряд положень, які свідчать про відмінний від інших працівників статус керівника-голови виконавчого органу та головного бухгалтера небанківської фінансової установи (наприклад, кадрові та організаційні вимоги).

Також чинним законодавством передбачена підвищена відповідальність керівника та головного бухгалтера (кримінальна, адміністративна, дисциплінарна тощо).

Проектом Закону України «Про страхування» (далі – проєкт) [4] також передбачено відповідальність таких працівників як керівник та головний бухгалтер (наприклад, ч.4 ст 35 проєкту - У разі подання Регулятору та/або оприлюднення недостовірної (неповної) фінансової звітності, а також недотримання порядку спростування такої звітності голова правління страховика та головний бухгалтер страховика несуть відповідальність, установлену законодавством України).

Також проєктом віднесено головного бухгалтера до керівника страховика та визначено, що Голова Правління, головний бухгалтер страховика, особи, які входять до складу ради страховика, вступають на посаду після їх погодження Регулятором.

Натомість працівник, який займає також високу посаду у небанківській фінансовій установі - посаду фінансового директора, не має такого правового статусу, та відповідальності як у головного бухгалтера.

У академічному тлумачному словнику української мови термін «підпорядковуватися» означає: Бути залежним від кого-, чого-небудь. // Діяти у відповідності до чого-небудь, у залежності від чогось [5].

Враховуючи норми чинного законодавства, Статуту ПАТ «НАСК «ОРАНТА», проєкт Закону України «Про страхування» підпорядковувати головного бухгалтера працівнику, який має правовий статус із меншим обсягом відповідальності є дискусійним з огляду на те, що у такому випадку у підпорядкованого працівника буде вагоміший статус (від процедури прийняття на посаду до відповідальності за дії (бездіяльність)) ніж у безпосереднього керівника.

До прикладу, у бюджетних установах чітко врегульовано, що бухгалтерська служба підпорядковується безпосередньо керівникові бюджетної установи або його заступникові [6].

Приватний сектор економіки вільніший в упорядкуванні бізнес-процесів та організації роботи, визначаючи у локальних документах правила роботи Компанії. **Вважаю за доцільне передбачити імперативну норму щодо підпорядкування головного бухгалтера особі, яка має не менше обсягу відповідальності за даним напрямом (по аналогії з бюджетною установою).** Зрозуміло, що головний бухгалтер не зобов'язаний виконувати незаконні вказівки керівника з будь-яким обсягом відповідальності, проте підпорядкування головного бухгалтера безпосередньо керівнику дозволить розподілити відповідальність за порушення, проступок чи злочин між головним бухгалтером та його керівником.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року №996-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/996-14> (дата звернення 16.09.2021)
2. Статут ПАТ «НАСК «ОРАНТА» від 22 квітня 2016 року / Загальні збори акціонерів ПАТ «НАСК «ОРАНТА». URL: <https://oranta.ua/upload/iblock/823/823f28416fa9dcacc39a39b36501f64e.pdf> (дата звернення 16.09.2021)
3. Про затвердження Положення про визначення умов провадження діяльності з надання фінансових послуг, здійснення яких потребує відповідної ліцензії (ліцензійних умов) : Постанова від 30 березня 2021 року №27 / Правління Національного Банку України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0027500-21#Text> (дата звернення 16.09.2021)
4. Про страхування : проєкт Закону України від 29 березня 2021 року №5315 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71544 (дата звернення 16.09.2021)
5. Словник української мови: в 11 томах. — Том 6, 1975. — Стор. 486 URL: <http://sum.in.ua/s/pidporjadkovuvatysja> (дата звернення 16.09.2021)
6. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи : Постанова від 26 січня 2011 року №59 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 16.09.2021)